

Mikulášek, Alexej

[Káša, P. Rusnák, J. Dve štúdie o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi]

Opera Slavica. 1996, vol. 6, iss. 1, pp. 63-65

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116920>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

abstraktních vizí a představ.

Soubor listů obsahuje 178 korespondenčních jednotek chronologicky řazených z let 1834-1885, které jsou určeny 36 adresátům z nejrůznějších slovanských i neslovanských zemí a psány převážně ve slovenštině a češtině, tak i v maďarštině a němčině. Hroboň se po přijetí spisovně slovenštiny v roce 1843 stal jejím nadšeným obhájcem, který prostřednictvím romantických alegorií a symbolů pateticky vyjadřoval revoluční náladu obrozující se slovenské society. Vydavatel E. Hleba v Úvodu (s. 5-13) básnickou korespondenci rozčlenil do čtyř tematických okruhů: 1. studia v Levoči a Bratislavě a začátky uměleckých aktivit, 2. peripetie milostného vztahu k Bohuslavě Rajské, s níž Hroboň spojoval své plány do budoucnosti (jeho úspěšnějším sokem byl F. L. Čelakovský), 3. listy kolegům a přátelům většinou politického charakteru a 4. korespondence s českým lékařem a filozofem K. S. Amerlingem, jemuž se Hroboň nejčastěji svěřoval se svou "duší samotáře".

Hlebova edice, která je výsledkem dlouhodobého archivního studia v slovenských a českých vědeckých institucích a soukromých

sbírkách, se podnětně vřazuje do kontextu nepočetné řady badatelů zabývajících se Hroboňovým dílem (O. Čepan, F. Kleinschnitzová, C. Kraus, J. Magnuszewski, J. Mišianik, M. Pišút ad.). Vedle ediční poznámky zahrnuje i obšírné komentáře, seznam adresátů, bibliografické kalendárium a výběrovou literaturu o Hroboňovi. Vydavatel také musel řešit závažné textologické problémy, mj. volit odlišnou jazykovou úpravu při přepisu textů psaných česky či tehdy ještě neustálenou štúrovskou slovenštinou.

Obtížnost edice, z níž čtyřicet dopisů nebylo dosud publikováno, je dána i zvládnutím rozsáhlého počtu vysvětlivek - jmen, názvů, odkazů apod., pro které editor neměl oporu v dobových slovnících či encyklopediích. Publikaci souboru Hroboňových listů lze oprávněně považovat za cenný příspěvek nejen k lidskému a básnickému profilu autora, ale i celkově k hlubšímu poznání interpretačně opomíjené mesianistické linie slovenského romantismu. Nepochybně by po této edici mohla následovat monografie syntetizujícího rázu.

Anna Mikuš'áková

Káša, P. - Rusnák, J.: Dve štúdie o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi. Prešov. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafárikanae. Spoločenskovedný zôžit 14. 1995. 120 s.

Devadesátá léta jsou pro studium odkazu Pavla Josefa Šafárika, této typicky dvojdomé, české i slovenské literatury patřící osobnosti, velmi příznivá. Připomeňme např. sborník nazvaný *Pavol Jozef Šafárik v slovenskej a českej slavistike* (vydaný v roce 1993 a věnovaný XI. mezinárodnímu sjezdu slavistů v Bratislavě) nebo reprezentativní konferenci, konanou na půdě univerzity v Prešově v roce 1995. 200. výročí narození tohoto vědce, pedagoga, sběratele lidové

slovesnosti, editora, kritika a v neposlední řadě i básníka upomínají i dvě monografické studie od mladých slovenských badatelů, jež reprezentují dvě rozdílné, avšak vzájemně se doplňující badatelské metody, z nichž jedna je opřena o problematizaci a reflexi historické látky, druhá pak směřuje do oblasti tzv. exaktních metod.

Peter Káša nazval svůj esejistický a problémově koncipovaný text *Od intuície k poznaniu* (s podtitulem *K ranej tvorbe P. J.*

Šafaříka). K uplatnění metodě poznamenal v úvodu Pavol Petrus, že autor "prichádza snovým pohľadom problematizujúcim stereotypnosť" (s. 3), což vztahuje zvláště k reinterpretaci lyrického kódu Šafaříkovy poezie a k plodné typologické konfrontaci náhledů Šafaříkových s názory německé klasické filozofie, estetiky i se stanovisky L'. Štúra (např. o lidové písni). V první kapitole Paradoxy, peripetie, impulzy tvorivosti se Káša zamýšlí nad Šafaříkovou cestou "od tradicionalizmu k novátorstvu" (s. 8) a rozebírá její paradoxy; dokládá, že Šafaříkovi je "klasicistické vnímání krásy východiskom a inšpiračným zdrojom, menej normou, vôbec nie cieľom." (s. 13) V kapitole Raná poezia medzi invenciou a zručnosťou vychází Káša z poznatků literární vědy o inspirativnosti, originalitě a novátorství Šafaříkova debutu, sbírky Tatranská múza s lýrou slovanickou (1814 v Levoči), a to na pozadí jejího srovnání se sbírkami Bohuslava Tablice. Žel zdá se, jakoby Tablic z této komparace vyšel až příliš bezproblémově a zploštěně. Psát o poezii "falošného patosu a rétorizmu" (s. 32) znamená dostatečně nepřihlížet ke specifické moralistní poezie, která je mj. i pateická a retorická (především v mravoučné větvi), aniž by musela být nehistoricky vzato "falešná". Ostatně mravoučné poezii se nevyhýbá ani Šafařík (srov. jeho báseň Lenoch s typickou exemplifikačí, imperativem, veršovou a rytmickou fakturou atp). V jiných polohách potom ukazují Tablice výbory z poezie, objevující prvky invenční básnické hry, ironie, humoru, ohlasů lidové písně (srov. Oberanie ovocia. Prel. S. Moravčík. Bratislava 1986). Podnětnější se jeví četné dílčí komparace mezi P. J. Šafaříkem a Andrejem Sládkovičem (např. destrukce idyly, která je tak závažná při prosazování romantického životního pocitu). V třetí kapitole pak Káša analyzuje Šafaříkovy literárněteoretické a estetické soudy v souvislosti se zrodem "subjektivního vedomia príslušnosti k širšiemu spoločenstvu -

národu" (s. 36) a opět - věren postupu odhalování a vysvětlování paradoxů - hledá jejich racionální vysvětlení a opodstatnění. Nejzajímavější závěry nabízí srovnání názorů na folklórní slovesnost Šafaříka a L'. Štúra (s přesahem k Jánú Kalinčiakovi). Škoda jen, že studie jako celek i jednotlivé kapitoly zůstaly v podobě jakéhosi "elementárního náčrtu" (s. 42), protože snad každý Kášův nápad by si zasloužil podrobnější literárně-historickou analýzu. Textu by také prospělo, kdyby byla látka více hierarchizovaná a mohl tak být učiněn jednoznačný závěr. Ale i v této podobě - problematizující, esejistické, nápadité - plní studie svoji funkci a otevírá prostor pro další bádání.

Druhá monografická studie od Juraje Rusnáka nese název Využitie exaktných metod pri analýze básnického textu Pavla Jozefa Šafaříka. Jak napsal v předmluvě Ján Sabol (Úvod podepsán dvěma autory, ale podle profesní orientace usuzujeme na to, že Petrus hodnotí látku literárněhistorickou a Sabol jazykovou), "ide o aplikáciu základných matematickoštatistických metod a veličín teórie informácie pri výskume štruktúry slovnej zásoby v troch básnických textoch obdobia slovenského klasicizmu" (s. 4), a to druhého svazku Tablicovy Poezye (1807), Šafaříkovy Tatranské Múzy s lýrou slovanickou (1814) a Slávy dcery Jána Kollára (1824). Rusnák sleduje napětí mezi množinou lexikálních jednotek (reprezentující rozsah "lexiky textu") a množinou tvarů (jako vrstvou kumulující celou kapacitu textu - s. 67), vymezuje dvě skupiny slov, a to slova s frekvencí větší než 1 a slova s absolutní frekvencí rovnou jedné (v nich spatřuje signál "osobitosti, neopakovatelnosti textu" - s. 67). Slovní zásobu textu chápe jako množinu vzájemně kooperujících subsystémů s rozdílnou sémantickou hodnotou, využívaje přitom poznatků J. Místríka a M. Těšitelové. Závěry z šesti kapitol, shrnuté na str. 98-100, vcelku souladí s obecnými poznatky získanými jinou než matematickoštatistickou

cestou (chápano z hlediska významu pro literární vědu). O Šafaříkově básnickém debutu soudí, že má mezi třemi srovnávanými texty nejnižší stupeň opakování lexikálních jednotek, nejužší lexikální základnu a nejvyšší index gravidity, "signalizující mieru pestrosti využívania opakovaných slov v texte" (s. 98). Lexiko Tablicovy sbírky charakterizuje jako málo kvalitní, nedůsledně vystavěné, s tendencí k přímochařnosti a redundanci. Z hlediska kompozičních schopností autora "vystavať lexiku ako text" (s. 100) je hodnoceno lexikální předivo Slávy dcery jako "nejprecíznejšie utkané" (tam.).

Jakkoli jsou závěry, získané exaktními matematickými metodami přesvědčivé, nebylo by vhodné zapomínat, že se soustřed'ují k analýze jazykové, zatímco literární věda musí sledovat komplexní hodnotu díla, která je vícevrstevnatá. Proto i závěr o nízké kvalitě lexika druhého svazku Tablicovy Poezye bychom neměli chápat jako důkaz nízké hodnoty jeho poezie jako celku: v tom případě by nemělo smysl z něj pořizovat výběry, které - byť v "překladech" - tento myšlenkový pochod nepotvrzují.

Celkově lze konstatovat, že obě monografické studie jsou podnětným příspěvkem do šafaříkovského bádání na Slovensku i u nás.

Alexej Mikulášek